

Трибуна Аспіранта

УДК 343.85

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-3-357-363

Лариса БАРБАРОШ©

аспірант

(Академія Державної пенітенціарної
служби, м. Чернігів, Україна)

ДЕТЕРМІНАНТИ ДОМАШНЬОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

У статті виокремлено та проаналізовано різні чинники розвитку країни, які впливають на відтворення (поширення) окремих видів (груп) кримінальних правопорушень, у тому числі в домашній сфері. З огляду на запропоновані відомими кримінологами (О. Джужа, А. Закалюк, О. Литвинов та ін.) підходи, їх диференційовано на: соціально-економічні, правові та організаційно-управлінські.

Виокремлено низку галузевих детермінант, які в контексті зовнішніх умов охоплюють недоліки у предметній діяльності та взаємодії різних правоохоронних органів. Тож вивчення законодавства у сфері запобігання домашньому насильству дало змогу з'ясувати, що до спеціально уповноважених суб'єктів, покликаних протидіяти цьому суспільно небезпечному явищу, належать: суд, органи Національної поліції України, прокуратура.

Ключові слова: домашня злочинність, детермінанти, макрорівень, мікрорівень, домашня сфера, сімейно-побутові відносини.

Постановка проблеми. Домашня злочинність – це глобальна проблема сучасності, де є найсерйозніша форма порушення прав людини. В Україні за часів незалежності законодавцем сформовано достатньо потужну нормативно-правову базу щодо запобігання домашній злочинності, однак вона і на цей час не забезпечує ефективну практичну діяльність суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням у домашній сфері.

Вивчення кримінологічної літератури дає змогу переконатися, що ефективність запобігання кримінальним правопорушенням зумовлюється не лише якістю кримінологічного аналізу кількісно-якісних показників того чи іншого виду злочинності, а й розумінням складного механізму впливу різноманітних чинників об'єктивної дійсності, продовженням яких є кримінально-протиправна поведінка особи. І домашня злочинність у цьому плані не є винятком.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Теоретико-методологічну основу написання статті становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема Ю. Антоняна, О. Белової, А. Благі, І. Богатирьова, В. Вітвіцької, Б. Головкина, І. Даньшина, С. Денисова, Т. Денисової, О. Джужі, Г. Дідківської, А. Долгової, В. Дрьоміна, О. Зазимко, А. Закалюка, С. Золотухіна, О. Ковальнової, О. Колба, О. Костенка, Л. Крижної, В. Кудрявцева, М. Кузнецова, Н. Кузнецової, О. Литвинова, С. Романцової, Х. Романюк, М. Самченко, Б. Тугельбаєвої, В. Тулякова, А. Хамзаєвої, В. Шакуна, Д. Шестакова та ін.

Водночас низка теоретичних і практичних питань, пов'язаних із з'ясуванням детермінаційного комплексу домашньої злочинності, на сьогодні розроблені не в повному обсязі.

© Л. Барбарош, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2539-3480>

mpuzarov@gmail.com

Метою статті є з'ясування детермінантів домашньої злочинності.

Виклад основного матеріалу. Криміногенні та антикриміногенні явища і процеси взаємопов'язані та співвідносяться як діалектичні протилежності. Вони одночасно впливають на суспільну свідомість, однак відображаються, сприймаються та оцінюються колективним розумом по-різному. Внаслідок цього криміногенні явища і процеси закономірно детермінують вибір протиправного шляху досягнення цілей лише певної частини людей, насамперед тих, які мають антисуспільну спрямованість свідомості [1].

Серед учених немає єдиного підходу щодо визначення поняття «причини злочинності», «умови злочинності» та співвідношення цих понять. Важливе значення мають праці філософського напрямку, в яких наведено переконливі аргументи на підтвердження власної правоти.

Під час розгляду поняття причин злочинності через спектр філософського вчення про причинність поряд із поняттям «причина», яка викликає певний наслідок, неодмінно стоїть поняття «умова», яка сама цього наслідку не викликає, але сприяє причині «виконати свою справу», так би мовити відкриває шлях для вчинення кримінального правопорушення.

Окрім понять «причини» та «умови злочинності», кримінологією використовується таке поняття, як «детермінанти», яке охоплює обидва вказані терміни. І це зрозуміло, бо причини і умови є складовими елементами процесу детермінації, який, крім них, містить ще наслідок [2, с. 53].

Під час вивчення проблем запобігання домашній злочинності необхідно виявляти й вивчати оптимальну кількість причинно-наслідкових зв'язків, що характеризують це явище.

Причини і умови злочинності залежно від їх рівня дії можуть бути класифіковані на: 1) причини і умови злочинності в цілому; 2) причини і умови окремих видів злочинності; 3) причини і умови конкретних кримінальних правопорушень.

Зрозуміло, що у нашому дослідженні ми будемо звертати більше уваги на два останні види причин та умов, хоча, безперечно, вони є похідними від першого виду.

Під причинами та умовами вчинення кримінальних правопорушень у домашній сфері варто розуміти негативні соціально-економічні явища і процеси, що мають різне детермінуюче значення, у тому числі й казуальне, які у своїй сукупності і взаємодії створюють, сприяють, видозмінюють та зумовлюють наявність і прояви домашньої злочинності.

Детермінанти злочинності загалом і домашньої зокрема мають своє коріння у кризових процесах, зумовлених, за справедливим твердженням професора І. Г. Богатирьова, глибокими соціально-економічними перетвореннями, що переживає Україна (події на Майдані, зміна керівництва держави, вибори Президента країни і депутатського корпусу до Верховної Ради та органів місцевого самоврядування, гібридна війна на Сході України, перезавантаження правоохоронної системи та суду, ухвалення Верховною Радою неякісних законів, кардинальні зміни в суспільно-політичному й економічному житті країни за останні декілька років), у контексті яких відбувається криміналізація багатьох сфер життєдіяльності як на рівні масових явищ, так і на міжособистісному рівні [3, с. 87].

Зважаючи на аналіз соціально-психологічних чинників, насамперед необхідно зазначити, що нові умови для формування соціальної напруженості виникли через різке розшарування суспільства за обсягом та якістю матеріального забезпечення.

Закордонний кримінолог Г. Й. Шнайдер зауважує, що збільшення коефіцієнта соціальної різниці, різке розшарування суспільства на заможних та бідних, як свідчить світовий досвід у всі часи, породжує значний зріст аморалізму та злочинності.

Якщо недоліки у функціонуванні держави та різних її інститутів за відповідним напрямом гарантування належного рівня цього первинного сегмента соціуму є зовнішніми умовами, то негаразди в сім'ї є внутрішніми причинами домашньої злочинності.

Згідно із цим цілком справедливим є твердження вчених-кримінологів, що «зниження життєвого рівня багатьох сімей, наявність значних верств населення, що знаходяться на межі або за межею бідності, ослаблення інфраструктури охорони здоров'я, освіти і культури щодо їхнього життєзабезпечення, розвитку та соціалізації є наслідком того, що ріст такого соціального явища, як злочинність, викликає природне

занепокоєння громадян за своє життя, благополуччя сім'ї і безпеку дітей, а також знижує довіру до державної політики у сфері її запобігання» [4, с. 117–118].

Причинний комплекс домашньої злочинності охоплює досить широке коло детермінантів як за власним походженням, так і за механізмом впливу на злочинність. Природу домашньої злочинності доцільно розглядати крізь призму *соціально-економічних детермінантів*. Сутність цього явища тісно пов'язана зі ставленням людини до навколишнього середовища в усій багатогранності та внутрішній суперечності, оскільки людина – істота соціальна.

До того ж соціально-економічні чинники у системі кримінологічних детермінант домашньої злочинності є одними з основних, оскільки вони зумовлюють злочинну поведінку не лише окремої особи, а й криміногенну ситуацію в суспільстві загалом.

Домашня злочинність, як явище соціально-економічного характеру, нерозривно пов'язане з життям соціуму та має комплексний характер. На його поширення впливають усі трансформаційні суспільні процеси.

Передусім, варто зазначити про вагомий прорахунок під час формування державної політики, оскільки тривалий час соціальний розвиток сімейно-побутової сфери не визнавався пріоритетним напрямом державотворчого процесу. Як наслідок, ця сфера суспільства перетворювалася в середовище, в якому фонові явища почали набувати масового характеру і стали проявлятися у криміногенних формах поведінки громадян. Відбувалася трансформація сімейно-побутових взаємин у бік сімейного неблагополуччя і насильства, ослаблення родинних зв'язків, плекання алкогольних традицій та насильницьких форм поведінки міжособистісного спілкування. Неостанню роль у цьому відіграли нерозвиненість інфраструктури культурних установ, сфери послуг, занедбаність фізкультурно-оздоровчої роботи тощо.

Тож на цей час в українському суспільстві сформувалося замкнене коло детермінант, що сприяють подальшому еволюціонуванню домашньої злочинності в цілому. Глибина диференціації населення за рівнем доходів впливає на рівень соціально-економічної напруженості в суспільстві і відповідно на рівень стабільності криміногенної ситуації. Високий рівень домашньої злочинності у багатьох випадках можна розглядати як причину соціальної кризи, а не як її наслідок.

Водночас правоохоронні органи перестали вживати необхідні й достатні заходи щодо усунення причин, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень. Нескінчене реформування та реорганізація правоохоронних органів, зміна законодавства, що регламентує діяльність органів прокуратури, поліції, їх структурних підрозділів та порядку здійснення розслідування кримінальних правопорушень, а також ухвалення нового Кримінального процесуального кодексу України потягло за собою практичну паралізацію оперативних та дільничних служб, і виявлення кримінальних правопорушень на ранніх стадіях практично стало неможливим.

Дільничні офіцери поліції вчасно не виявляють прояви домашньої злочинності, кримінальні провадження реєструються слідчими неохоче, і часто більшість із них закриваються. Судом безпідставно застосовуються м'які міри покарання до сімейних кривдників.

На думку Н. Ліщук, криміногенні явища в сім'ї підсилюються також байдужістю суспільства. Сприймаючи сім'ю як свій закритий, замкнутий осередок, суспільство ставить до сімейних конфліктів як приватної справи кожної сім'ї і займає позицію невтручання навіть у випадках застосування насильства. Через що цілком типовою є ситуація, коли сусіди намагаються не помічати криків про допомогу, які лунають за їх стіною, і не застосовують жодних заходів для надання допомоги жертвам [5, с. 126].

Із початку 2019 р. соціально-економічна детермінанта вчинення домашньої злочинності зумовлена ще й пандемією гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, який шириться планетою. У ситуації самоізоляції через пандемію COVID-19 не лише в Україні, а й у багатьох країнах світу (Австралії, Бразилії, Китаї, США, Європейському Союзі (далі – ЄС)), спостерігається сплеск жорстокості та агресії щодо жінок і дітей [6]. Зазначений «сплеск» пов'язаний із самою природою домашнього насильства – воно завжди проявляється в ізоляції.

Приватна сімейна сфера забезпечує як належний рівень виховання, так і за умов кризових процесів може навпаки посилити криміногенний потенціал домашніх конфліктів. Виконаний нами аналіз регіональних і часових коливань поширення в Україні ковід-інфекції засвідчив, що відповідні карантинні заходи і перебування

переважної більшості українських громадян удома зумовили різку динаміку збільшення випадків як домашнього насильства, так і інших, пов'язаних із ним, кримінальних правопорушень у межах як червоних, так і помаранчевих зон оголошення карантину.

Зростання випадків домашнього насильства в період карантину відбулося через підвищення рівня психологічного стресу, ускладнення стосунків у сім'ях, зміну обов'язків членів домогосподарств, погіршення матеріального стану сімей унаслідок зменшення доходів або вимушеного безробіття. Під час введення посиленних карантинних заходів багато жертв домашнього насильства опинилися сам на сам із кривдниками, перебувачи тривалий час в одному приміщенні з ними, а також стикнулися з певними обмеженнями під час взаємодії із зовнішнім світом.

Боротьба з домашньою злочинністю в умовах COVID-19 потребує комплексного підходу із застосуванням усіх механізмів публічного управління. Як справедливо зазначає К. О. Черевко, запобігання і реагування на насильство стосовно жінок охоплює зобов'язання сприяти змінам у ставленні та поведінці, які виправдовують насильство щодо жінок, навчати фахівців, які працюють із постраждалими, для запобігання насильству та його виявлення, а також розроблення корекційних програм для «кривдників» [7, с. 53]. Необхідною умовою протидії таким кримінальним правопорушенням у період пандемії також є активне інформування населення про ознаки домашнього насильства, його види та про органи державної влади, що уповноважені вчиняти дії, спрямовані на захист потерпілих, а також номери гарячих ліній, адреси притулків тощо. Не менш важливим є забезпечення діяльності центрів надання психологічної підтримки жертвам домашньої злочинності.

Отже, держава повинна відновити пріоритети у сфері запобігання домашній злочинності та визначити відшкодування шкоди в разі насильства одним з основних компонентів своїх національних заходів по боротьбі з COVID-19 і плану відновлення після пандемії.

До *правових детермінантів* належать відсутність, з одного боку, працюючої системи захисту потерпілих, приведення нормативно-правової бази до стандартів ЄС, недостатня захищеність українських громадян, а з іншого – складний шлях доведення злочинної діяльності й формування доказової бази працівниками правоохоронних органів.

Нормативно-правова база щодо запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознаками статі в Україні залишається порівняно новою сферою і позитивні напрацювання є. Водночас основною проблемою правового регулювання у сфері запобігання домашній злочинності, яка потребує ґрунтовного вивчення, є повільний процес провадження адаптації законодавства України до стандартів ЄС. Донині в Україні не ухвалено закону про соціальний захист українських громадян (жертв домашньої злочинності) та не повною мірою використовуються норми чинного законодавства щодо соціальних послуг.

Ще однією з проблем правового регулювання у сфері запобігання домашній злочинності в Україні є відсутність чіткого законодавчого розмежування повноважень суб'єктів, що здійснюють заходи із запобігання та протидії правопорушенням. Наприклад, завдання щодо реалізації заходів із запобігання домашньому насильству покладено на низку суб'єктів, які підвідомчі різним органам державної влади або місцевого самоврядування (недержавні установи та організації, невідомі нікому взагалі). Одночасно для здійснення ефективного запобігання домашньому насильству необхідно, щоб кожен суб'єкт здійснення такої протидії виконував чіткі завдання, які на нього покладено, виконував дії, що належать до його компетенції. При цьому головною умовою такої взаємодії є насамперед те, що кожен суб'єкт запобігання домашньому насильству під час вчинення тих чи інших дій не дублював дії, вчинені іншим суб'єктом. Для цього межі компетенції суб'єктів запобігання як домашньому насильству зокрема, так і домашній злочинності загалом повинні бути чітко встановлені на рівні підзаконних нормативно-правових актів.

Однак у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» нормативні положення щодо взаємодії суб'єктів у сфері запобігання насильству сформульовані дещо абстрактно та не дають повного розуміння щодо дій, які має здійснювати кожен із суб'єктів запобігання [8]. На практиці зазначена невизначеність розмежування компетенції між вказаними суб'єктами

може призвести до дублювання повноважень під час здійснення заходів, спрямованих на запобігання злочинності, або утворення компетенційного вакууму. У зв'язку з цим у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» повинні бути чітко визначені:

1) межі компетенції кожного суб'єкта запобігання домашньому насильству під час вчинення заходів, спрямованих на реалізацію державної політики у вказаному напрямі;

2) порядок взаємодії між різними суб'єктами запобігання домашньому насильству під час вчинення дій, що входять до їх компетенції та спрямовані на запобігання домашньому насильству;

3) порядок вирішення компетенційних спорів щодо вчинення тих чи інших дій у сфері запобігання домашньому насильству, у разі їх виникнення.

Вказані зміни забезпечать не тільки ефективність здійснення заходів, спрямованих на запобігання домашній злочинності, зокрема домашньому насильству, а й забезпечать дотримання принципу юридичної визначеності та якості закону, що цілком відповідає ст. 19 Конституції України, відповідно до якої органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [9].

Під час розгляду *організаційно-управлінських детермінантів* ми виокремлюємо низку галузевих детермінант, які в контексті зовнішніх умов охоплюють недоліки у предметній діяльності та взаємодії різних правоохоронних органів. Тож вивчення законодавства у сфері запобігання домашньому насильству дало змогу з'ясувати, що до спеціально уповноважених суб'єктів, покликаних протидіяти цьому суспільно небезпечному явищу, належать: суд, органи Національної поліції України, прокуратура.

Водночас як експертне опитування працівників правоохоронних органів, так і моніторинг жертв домашньої злочинності в Україні показали недостатню роль органів прокуратури в цьому процесі. Однак як органу, що здійснює процесуальне керівництво та координацію боротьби зі злочинністю, її роль у такій діяльності, на нашу думку, підтверджену практичним досвідом роботи за цим напрямом, недооцінено.

Тому серед науково-практичних пропозицій вважаємо за доречне передбачити низку кроків. До таких кроків ми відносимо, по-перше, належну увагу до факту насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі; по-друге, врахування непропорційного впливу насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; по-третє, забезпечення конфіденційності інформації про постраждалих осіб та осіб, які повідомили про вчинення насильства; по-четверте, врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку тощо.

Крім того, одним із суттєвих недоліків організаційно-управлінського характеру є недосконала система відбору кандидатів на заміщення посад у структурних підрозділах правоохоронних органів. Через прорахунки кадрової роботи бувають випадки, коли у підрозділі працюють виключно особи, які є молодими спеціалістами, або мають недостатню професійну кваліфікацію, або низький рівень знань. Як наслідок – неефективна та безрезультативна система досудового розслідування, що є певним детермінантом вчинення кримінальних правопорушень досліджуваної категорії.

Висновки. Отже, загальні (макрорівень) детермінанти домашньої злочинності мають своє коріння у кризових процесах, зумовлених глибокими соціально-економічними перетвореннями, що переживає Україна (події на Майдані, зміна керівництва держави, вибори Президента країни і депутатського корпусу до Верховної Ради та органів місцевого самоврядування, війна в Україні, перезавантаження правоохоронної системи та суду, ухвалення Верховною Радою неякісних законів, кардинальні зміни в суспільно-політичному й економічному житті країни, політичні суперечності, інтенсивні процеси міграції, урбанізації тощо), у контексті яких відбувається криміналізація сімейно-побутових відносин.

До спеціальних (мікрорівень) детермінантів домашньої злочинності треба віднести: сімейне неблагополуччя; бідність, соціальну нерівність й дезадаптацію особи; вікові, психічні та інші особистісні особливості; фонові явища (вживання алкоголю та

наркотиків); відсутність можливості реалізуватися у суспільно корисній діяльності; пропаганда у ЗМІ сцен антисуспільної поведінки; вплив асоціального середовища.

Список використаних джерел

1. Головін Б. М. Причинність у системі детермінації злочинності. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1 (5). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_24.
2. Василевич В. В. Кримінологія : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джузи. Київ, 2009. 312 с.
3. Богатирьов І. Г. Проблема ціни злочинності в Україні. *Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи* : матеріали Міжнародної наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчого права (Харків, 9 грудня 2016 р.) / за ред. В. Я. Тація, Б. М. Головіна. Харків : Право, 2016. С. 87–89.
4. Богатирьов І. Г. Злочинність в Україні: ціна та соціальні наслідки. *Публічне право*. 2017. № 4. С. 114–120.
5. Ліщук Н. О. Насильницькі дії, що вчиняються щодо жінок: причини та запобігання : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2020. 232 с.
6. Campbell A. M. An Increasing Risk of Family Violence during the COVID-19 Pandemic: Strengthening Community Collaborations to Save Lives. *Forensic Science International: Reports*. 2020. Vol. 2. Article 100089. URL: <https://doi.org/10.1016/j.fsir.2020.100089>.
7. Черевко К. О. Домашнє насильство та насильство щодо жінок у розрізі законодавства України. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2021. № 1 (24). С. 50–59.
8. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.
9. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

Надійшла до редакції 18.07.2022

References

1. Holovkin, B. M. (2014) Prychynnist u sistemі determinatsii zlochynnosti [Causality in the crime determination system]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva*. Vyp. 1 (5). URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_1_24 [in Ukr.].
2. Vasylevych, V. V. (2009) Kryminolohiia [Criminology] : navch. posib. / za zah. red. O. M. Dzhuzhy. Kyiv, 312 p. [in Ukr.].
3. Bohatyrov, I. H. (2016) Problema tsyny zlochynnosti v Ukraini. Suchasna kryminolohiia: dosiahnennia, problemy, perspektyvy [The problem of the price of crime in Ukraine. Modern criminology: achievements, problems, prospects] : materialy Mizhnarodnoi nauk. konf., prysviach. 50-richchiu kaf. kryminolohii ta kryminalno-vykonavchoho prava (Kharkiv, 9 hrudnia 2016 r.) / za red. V. Ya. Tatsiia, B. M. Holovkina. Kharkiv : Pravo, pp. 87–89. [in Ukr.].
4. Bohatyrov, I. H. (2017) Zlochynnist v Ukraini: tsina ta sotsialni naslidky [Crime in Ukraine: cost and social consequences]. *Publichne pravo*. № 4, pp. 114–120. [in Ukr.].
5. Lishchuk, N. O. (2020) Nasylnytski dii, shcho vchyniautsia shchodo zhinok: prychny ta zapobihannia [Violence against women: causes and prevention] : dys. ... kand. yuryd. nauk. Lviv, 232 p. [in Ukr.].
6. Campbell, A. M. (2020) An Increasing Risk of Family Violence during the COVID-19 Pandemic: Strengthening Community Collaborations to Save Lives. *Forensic Science International: Reports*. Vol. 2. Article 100089. URL: <https://doi.org/10.1016/j.fsir.2020.100089>.
7. Cherevko, K. O. (2021) Domashnie nasylstvo ta nasylstvo shchodo zhinok u rozrizi zakonodavstva Ukrainy [Domestic violence and violence against women in the context of the legislation of Ukraine]. *Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*. № 1 (24), pp. 50–59. [in Ukr.].
8. Pro zatverdzhennia Poriadku vzaiemodii subiektiv, shcho zdiisniuiut zakhody u sferi zapobihannia ta protydii domashnomu nasylstvu i nasylstvu za oznakoju staty [On the approval of the Procedure for the interaction of subjects carrying out measures in the field of prevention and counteraction of domestic violence and gender-based violence] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22.08.2018 № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text> [in Ukr.].
9. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 r. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukr.].

ABSTRACT

Larysa Barbarosh. Determinants of domestic criminality. The article identifies and analyzes various factors of the country's development that affect the reproduction (spread) of certain types (groups) of criminal offenses, including in the domestic sphere. Considering the approaches proposed by well-known criminologists (O. M. Dzhuzha, A. P. Zakaliuk, O. M. Lytvynov, etc.), they are differentiated into: socio-economic, legal, and organizational-management.

A number of sectoral determinants have been singled out, which in the context of external

conditions include deficiencies in the substantive activity and interaction of various law enforcement agencies. Thus, the study of the legislation in the field of prevention of domestic violence made it possible to find out that the specially authorized entities called to counteract this socially dangerous phenomenon include: the court, the bodies of the National Police of Ukraine, the prosecutor's office.

At the same time, both the expert survey of law enforcement officers and the monitoring of victims of domestic criminality in Ukraine showed the insufficient role of the prosecutor's office in this process. On the other hand, as a body that carries out procedural management and coordination of the fight against criminality, its role in such activities, in our opinion, confirmed by practical experience of work in this direction, is underestimated.

Therefore, among the scientific and practical proposals, we consider it appropriate to provide a number of steps. Among such steps, we attribute, firstly, due attention to the fact of violence during the implementation of measures in the field of prevention and counteraction of domestic violence and gender-based violence; secondly, taking into account the disproportionate impact of violence on women and men, children and adults, observing the principle of ensuring equal rights and opportunities for women and men; thirdly, ensuring the confidentiality of information about victims and persons who reported violence; fourthly, taking into account the special needs and interests of the affected persons, including persons with disabilities, pregnant women, children, disabled persons, elderly persons, etc.

Keywords: domestic criminality, determinants, macrolevel, microlevel, domestic sphere, family and household relations.

УДК 343.98

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-3-363-368

Ілля КОВАЛЕНКО©

аспірант

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

СУТНІСТЬ ТА СИСТЕМА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ

Досліджено сутність та систему криміналістичної характеристики шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. Сучасні технології XXI сторіччя пронизують практично всі сфери нашого життя. Тотальна діджиталізація суспільства сприяє активному розвитку сучасних видів шахрайства, і зокрема шахрайства у сфері банківських електронних платежів як в Україні, так і в усьому світі. Поняття досліджуваної наукової категорії сформульовано як інформаційна модель групи протиправних діянь певної категорії, яка має виражені складові зі сталими кореляційними зв'язками, що можуть використовуватись на будь-якому етапі розслідування.

Ключові слова: шахрайство, онлайн-банкінг, автентифікація, персональні дані, кардінг.

Постановка проблеми. Криміналістична характеристика відносно нова категорія в криміналістиці загалом і в методиці розслідування кримінальних правопорушень зокрема. Водночас вона має дуже важливе значення в розрізі безпосереднього розслідування. Завдяки виокремленню в ній складових виникає можливість для побудови криміналістичних версій на різних етапах кримінального провадження. Крім того, наповнення окремих елементів надає відповідні переваги уповноваженій особі (слідчому, дізнавачу, прокурору) під час проведення певних слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Тому вважаємо за необхідне дослідити криміналістичну характеристику шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Протягом останніх десятиліть у розробку прийомів та методів розслідування шахрайства значний внесок зробили такі науковці, як О. Батюк, Р. Благута, О. Гумін, А. Волобуєв,